

Yunus YILMAZ¹
Gülseda KÖSE²

¹Dicle Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Diyarbakır, Türkiye

²Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır, Türkiye

¹Dicle University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Business Administration, Diyarbakır, Turkey
²Dicle University, Institute of Social Sciences, Diyarbakır, Turkey

Geliş Tarihi/Received: 20.06.2021

Kabul Tarihi/Accepted: 07.12.2021

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:
Yunus YILMAZ
E-posta: yunusyilmazim@gmail.com

Atf: Yılmaz, Y., & Köse, G. (2022). Ahilik Teşkilatı ve Günümüzde Üreticinin Finansman Bulma Seçenekleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Turcology Research*, 73, 137-145.

Cite this article: Yılmaz, Y., & Köse, G. (2022). An evaluation on the finance options of the manufacturer today and in the Ahilik organization. *Turcology Research*, 73, 137-145.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Ahilik Teşkilatı ve Günümüzde Üreticinin Finansman Bulma Seçenekleri Üzerine Bir Değerlendirme

An Evaluation on the Finance Options of the Manufacturer Today and in the Ahilik Organization

öz

Ahilik Teşkilatı, yıllardan beri süregelen devamlılığı ve günümüzde de yansımalarını hissettiğimiz toplumsal bir kuruluş olarak karşımıza çıkmaktadır. Ahi Teşkilatı; ahlak, iş, yardımlaşma ve dayanışma fitratını benimsemiş; dini, ekonomik ve sosyal bir kuruluş olarak uzun zaman içinde Osmanlı Devleti'nde önemli bir yere sahip olmuştur. Ahilik teşkilatının kuruluşundaki amaç; tüketiciyi korumayı ön plana çıkarmak olsa da aslında üreticiliği benimseyen, esnaflığın gerekliliğini ahlaki yönüyle gerçekleştiren, müşteriye doğru hizmeti sunmayı amaç edinmiş bir anlayışın önemini göstermektedir. Bu anlayış ile günümüzdeki işletmelerin de etik kurallar çerçevesinde hizmet vermesi belirli kurallar ve cezai yaptırımlara bağlanmıştır. Bu açıdan ahilik sistemi günümüzdeki iş yaşamında uygulanabilecek düzeyde iş etiği yapısına sahiptir. Aynı zamanda; üreticinin ürettiği malı ahlaki, ekonomik ve sosyal değerleri dikkate alarak sunabilmesi ahilik sisteminin önemli unsurlarından biridir. Bu çalışmada; Türk tarihine damgasını vuran Ahilik teşkilatının sahip olduğu değerlerin boyutu dikkate alınarak, üreticinin bazı dönemlerde yaşamış olduğu finansal krizlere karşı fon desteğinin sağlanması ve bu sürecin günümüz örgütlerinde uygulanabilirliği üzerinde durulmuştur. Bu çerçevede, ahilik sisteminde üreticinin korunması ve finansal kaynak bulma yükümlülüğünün değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Ahilik Sisteminin, üreticinin finansal krizlerden çıkış noktasında fon temin etme yükümlülüğüne "Orta Sandık" adı ile ifade edilen yardımlaşma sandıkları aracılığıyla destek verdiği görülmektedir. Sandıkta kredi olarak biriktirilen fonlar ve yardım yapmak için ayrılan nakdi paralar ayrı hesaplarda takip edilmekteydi. Orta sandıklarda biriken nakitler, para gereksinimi olan ya da sanat ve ticaretini geliştirmeyi talep eden esnaflara %1 oranında nema ile verilmekteydi. Günümüzde bu sürecin sermaye ve para piyasası kurumları aracılığıyla yerine getirildiği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Finansman, Ahilik, Üretim, Borçlanma, Fon

ABSTRACT

The Ahi Organization appears as a social organization whose continuity we feel for years and whose reflections we still feel today. Ahi Organization; adopted the nature of morality, work, cooperation and solidarity; As a religious, economic and social organization, it has had an important place in the Ottoman Empire in a long time. The purpose of the establishment of the Ahi organization; Although it is to bring consumer protection to the forefront, it actually shows the importance of an understanding that adopts production, realizes the necessity of tradesmen with its moral aspect, and aims to provide the right service to the customer. With this understanding, the service of today's businesses within the framework of ethical rules is subject to certain rules and penal sanctions. In this respect, the Ahi system has a business ethics structure that can be applied in today's business life. Same time; It is one of the important elements of the ahi-order system that the producer can present the goods produced by taking into account moral, economic and social values. In this study; Considering the size of the values possessed by the Ahi organization, which left its mark on Turkish history, it is emphasized that the financial support of the producer against the financial crises that he has experienced in some periods and the applicability of this process in today's organizations. In this framework, it is aimed to evaluate the obligation of protecting the producer and finding financial resources in the Ahi system. It is seen that the Ahi System supports the producer's obligation to provide funds at the point of exit from financial crises through mutual aid funds called "Middle Fund". Funds accumulated as loans in the chest and cash money set aside for aid were followed in separate accounts. The cash accumulated in the middle chests was given to the tradesmen who needed money or who wanted to develop their art and trade with 1% interest. Today, it can be said that this process is carried out through capital and money market institutions.

Keywords: Financing, Ahilik, Production, Borrowing, Fund

Giriş

Ahiliğin kurucusu olarak bilinen Ahi Evran 13. yüzyılda, tasavvuf kavramı ile esnaflık teşkilatı anlayışını birleştirip bu alanda temel ilkeler ortaya koymuştur. İlk Ahilik Teşkilatını Kayseri'de kurmuş ve kendi mesleği olan debbağlık (dericilik) mesleği içinde birlik oluşturmuştur. Bu birliğin diğer iş kolları arasında da yayılmasını sağlamıştır. Ahiliğin temel prensipleri olan, cömertlik, misafirperverlik, doğruluk, dürüstlük gibi değerlerin iş, meslek, sosyal ve ekonomik hayatta benimsenip bu ilkeler doğrultusunda bireylerin yaşamlarını yönlendirmesini sağlamıştır. Dayanışma, iş bölümü, tüketicinin korunması, üreticiye finansman desteğinin sağlanması, sosyal güvenlik, kalite, standardizasyon gibi kavramların işlevlerinin toplumla uyumlaşmasını sağlayarak günümüzde faaliyet gösteren birçok kurum ve kuruluşun oluşumuna temel atmıştır.

Ahilik sisteminin örgüt yapısında yer alan yamak, kalfa, usta, yiğitbaşı, kethüda gibi en alt kademedan en üst kademeğe doğru değişen örgüt yapısı, günümüzdeki işletmelere örnek olmuş, hiyerarşi oluşumu, örgüt şemaları, örgüt yapısı, işçi ve işveren arasındaki ilişkilerin oluşumuna katkı sağlamıştır. Kaliteli mal üretimi ve tüketici haklarının gözetilmesi gibi alanlarda sosyal sorumluluk bilincinin toplumda yer etmesine vesile olmuştur. Ahilik aynı zamanda, esnafın aynı çatı altında kardeşçe yaşamlarını sürdürebilmelerini, yeteneklerini sanatları ile bütünleştirerek hayatlarını kendilerine yetecek kadar kazanç ile idame ettirebilmelerini sağlamayı amaçlamıştır. Ahilik teşkilatları zaviyelerin bulunduğu şehir ve kasabalarda üyelerine eğitimler verilmesini sağlayarak hem mesleki hem de ahlaki açıdan toplumda saygın, itibarlı, doğru, dürüst, herkes tarafından sevilen ve örnek gösterilen bireylerin yetişmesine, gelişmesine katkı sağlamış, ticari hayatta da kardeşliğin önemini vurgulamıştır.

Ahi Evran'ın eşi Fatma Bacı da Kayseri'de kadınların örgütlenmeleri için Bacıyan-ı Rum Teşkilatını (Anadolu Kadın Birlikleri) kurmuştur. Ahi Birliklerinin temel ilkelerini uygulayan bu kuruluş, kadınların sosyal ve ekonomik hayattaki varlıklarının ön plana çıkarılmasında destek olmuştur. Ahilik Teşkilatı bütün Anadolu'ya yayılmış ve devlet yönetimine de katkı sağlamıştır. Osmanlı döneminde toprak genişliğinin artması ile Ahilik Teşkilatının, artık sınırları açısından yetersiz olmaya başlamasından dolayı aynı görevin devamlılığını sağlayan Lonca Teşkilatları kurulmuştur. Lonca Teşkilatları, Fütüvvet ve Ahilik Teşkilatlarının devamı niteliğindedir. Lonca Teşkilatlarını Ahilikten ayıran nokta ise; Müslim ve gayr-i müslimler için daha geniş çerçevede düzenlenmiş ilkelerin maddi ve manevi yönlü uygulamalarıyla hayata geçirilmesini sağlayan bir kurum olmuştur. Yine bu dönemde; üreticinin finansal açıdan desteklenmesine yardımcı olunmuş, sosyal karakter, dayanışma ve doğruluk değerleri benimsenerek bu sorumluluğun en güzel örneğini Orta Sandıklar vasıtasıyla üreticiye sağlandığı görülmektedir. Orta Sandıkları genel sermaye olarak görülmekteydi. Üreticinin ihtiyacından fazla olan kazançlar bu sandıkta toplanmaktaydı. Üreticinin maddi ve manevi tüm gereksinimleri sandığın yönetimini sağlayan Esnaf Şeyhine başvurularak temin edilmekteydi. Üreticinin yangın, ölüm, hastalık vs. manevi giderleri; ekonomik durumu olmayan, yeterince kazancı olmayan, yeni üretim yeri açmak isteyen ya da kalfalıktan ustalığa geçişte dükkân açacak olan bireylere borç olarak bu sandıklardan finansman sağlanmaktaydı. Üretici yaşamış olduğu bu darboğaz sürecini orta sandıkların desteği ile feraha kavuşturmakta idi.

Ahilik sistemi, Ahi Evran'ın vefatından sonra da Anadolu'da yüzyıllarca devam etmiştir. Maddi ve manevi açıdan toplumun her alanının düzenlenmesinde büyük öneme sahip olan Ahilik Teşkilatlarının yansımalarını günümüz modern çağda kurum, kuruluş, vakıf, dernek vs. müesseselerin üstlenmiş oldukları sorumluluklar kapsamında görebilmekteyiz.

Ahi Evran, Ahilik ve Fütüvvet Kavramı

"Ahi" kelimesi cimriliğin (Bahil olma) zıt anlamlısı "cömert" olmak olarak geçmektedir. Aynı zamanda kelimenin "Akı"dan gelmiş olduğu görüşü de belirtilmektedir (Gök, 2018: 315). Ahiliğin; kardeş, mert, yiğit, hoşgörü, yardımsever, misafirperver, dürüstlük, vatanseverlik kavramları anlamına geldiğini görmekteyiz. Aslında; Türk ve İslam kültüründe de aynı anlamda ifade edilen "güzel ahlâklı" insan demektir. Ahi olabilmek için bazı eğitimler alınması gerekmektedir. Bu eğitimi veren kuruma "Ahi Ocağı" denilir. Bu ocak o kadar donanımlıdır ki; gidenler hem mesleğinde en iyi usta olur hem de ahlâkı, fazileti ve tavırlarıyla örnek bir insan olur. Mesleğinin basamaklarında en alt kademe olan çıraklıktan başlayıp deneyimler ile olgunlaşarak yavaşça ustalığa doğru tırmanırdı. Ustası ile olan ilişkisi sevgi ve saygıya dayanmaktaydı. Buradaki amaç; başkasından destek almadan kendi emeği ile gözünün nurunu dökerek helal kazanç sağlamak ve işini en iyi şekilde yapararak alacağı dualarla Allah'ın da rızasını kazanmaktır (Kavi, 2015: 105). "Bu kuruluşun amaçlarından biri de zanaatkârlara iş bulma niyetini taşımasıdır (Ülger ve Ülger, 2005: 49). Ahilik, genel olarak esnaf ve tüccarlar arasında yardımlaşmayı, birlik ve beraberlik hissi ile hareket etmesini sağlayan bir teşkilattır. Başka deyişle ahilik, meslek sahibi olan ve aynı ortamda yaşayan insanların sosyal, ekonomik ve kültürel düzenini sağlamak amacıyla kurulan bir teşkilattır özelliği göstermekteydi (Kavi, 2015: 105).

Fütüvvet ise, İslamiyet'in yansıması ile aşiret hayatından yerleşik hayata geçiş ile Arap toplumunda misafirperverlik, mertlik, kahramanlık gibi anlamlara karşılık gelmektedir. Türklerin yerleşik hayata geçiş sürecinde esnaflar arasında bir örgütlenme olarak fütüvvet benimsenmiş ve "ahilik" olarak ortaya çıkmıştır (Durak ve Yücel, 2010: 152). Fütüvvetçilik, Ahilikten çok daha önce ortaya çıkmış bir kuruluştur (Andaç, 1994: 1). Fütüvvetnâmeler, Ahilik teşkilatlarının kanunu niteliğindedir. Ahilik kavramında, doğruluk ve ortak yaşama, çekirdek ilkeler arasındadır. Bu prensiplerden "hizmette mükemmellik", Ahiliğin var olma nedenidir. Fütüvvetnâmelerdeki ilkeler, Ahiliğin günlük hayatın her alanını ve anını düzenlemek için konmuştur (Yüksel, 2017: 278). Bu kuruluş daha çok şahsi erdemlere ve askeri özelliklere önem verir. 13.yüzyılda Ahilik, Anadolu'da Fütüvvetçilik teşkilatı adıyla faaliyette bulunuyordu. Fütüvvetçilik sonraki zamanlarda Anadolu'da yeni bir özellik kazanarak Ahilik adı ile devam etmiştir. Fütüvvet, kişinin başkasının mesleğinde yardımcı olması ve onların işini görüp korumasıdır (Andaç, 1994: 1). İslamiyet'in ışığında aşiret hayatından yerleşik hayata doğru yön değiştiren Arap toplumunda göçebe aşiret zamanlarına ait Arap kültürünün asil insan düşüncesinin karakterleri olan misafirperverlik, eli açık ve kahramanlık gibi değerlerin yeni yapıdaki yansımaları olarak mütalaa edilebilecek olan toplumdaki düşüncenin ismidir. Fütüvvet Arapça Feta olarak bilinen kelimedenden gelir. "Feta", genç, güçlü ve yardımsever bir bireyi ifade etmektedir. Fütüvveyi temsil eden gençler, çıkar birliği, karşılıklı yardımlaşma ve arkadaşlık prensiplerine uygun yaşamışlardır (Öztürk, 2015: 2).

Ahilik Teşkilatının önemli ismi Ahi Evran; asırlardır savaşçılık, dini ve ahlâkî bilgiler iletmede önemli görevlerde bulunmuş olan Fütüvvet Teşkilatından faydalanarak Ahi Teşkilatı'nı kurmuştur. Ahi Evran, halkın parasal durumunu iyileştirmek, iş sahibi olmasını sağlamak ve dini sömürüden kurtarmak için çalışmıştır. İlk iş olarak ayakkabıcı ve saraç esnaflarını teşkilatlandırmak ile başlamıştır. Kısa zaman içinde üstün becerisi, ahlaki olarak sağlam olmak ve hak doğruluğu ile büyük bir üne sahip olmuş ve saygı toplamıştır. Kurduğu Ahi teşkilatının başkanı, "Ahi Babası" olmuştur (Gündüz ve ark., 2012: 39).

Ahi Evran'ın hayata geçirdiği işler ve vermiş olduğu meşakkatin büyük olmasına göre kendisi ile ilgili yeterli bilgi olmadığı ve asil kişiliğinin destanlar içinde kaybolduğu görülmektedir. Bundan dolayı efsanevi kişiliğinin bir ibaresi olarak, daha çok "Gök, kâinat" ve "yılan, ejderha" vs. anlamları kapsayan Evran adıyla yâd edilmiştir (Yıldız, 2012: 194).

1205 yılında Kayseri'ye yerleşen Ahi Evran ilk önce Kayseri'nin Müslüman Türk halkını bir birlik çatısı altında toplamak istemiştir. Kendisinin de derici olması ile kurmuş olduğu debbağlık atölyesinde birçok kişi çalıştırmıştır. Sonraki dönemde tüm sanat erkânının belli bir

çatı altında toplanmalarını ve orada sanatlarını sunmaları için bir "Sanayi Çarşısı" kurulmasına öncülük etmiştir. Ahi birliklerinde, meslek dalları dikkate alınarak bir teşkilatlanma vardır. Her şehirdeki farklı meslek gruplarının ayrı birlikleri mevcuttur. Ahi Evran 13. yüzyıldan başlayıp Ahilik Teşkilatını Türk gençlerinin boşa kalmaması, çeşitli kötü akımların etkisinden kurtarmak ve devletin ihtiyacı olan askerî güce katkı sağlamak için de kurmuştur. Bu teşkilat, çok yönlü bir sosyal yapıya sahipti. Ahilik ahlâk, sanat ve misafirperverliğin uyumlu bir bileşimidir (Ecer, 2001: 11-13). Ayrıca; Debbağlık mesleği odaklı Ahi Teşkilatını devletin himaye ve desteğinden yararlanarak kuran Ahi Evran Kayseri'nin kent, kasaba ve köylerini gezerek Ahilik anlayışının hızlıca yaygınlaşmasına, teşkilatlanmasına ve tüm Anadolu'ya yayılmasına öncülük etmiştir (Marşap ve Keskin, 2011: 376). Dönemin Anadolu Selçuklu Sultanı olan I. Alâeddîn Keykubât'ın daveti ile 1228 senesinde Konya'ya gelen Ahi Evran, bu bölgede mesleğinin yanında Hânîkâh-ı Lâlâ ve Hânîkâh-ı Ziyâ'nın müderrisliği görevlerini de yürütmüştür, Hânîkâh-ı Ziyâ'da hadis ilmini okutmuştur. Bu dönemde I. Alaaddin Keykubat'ın Ahilik teşkilatının Anadolu'ya yayılmasında büyük katkısı olmuştur (Bilgili, 2018: 77). Birinci Alaaddin Keykubât'ın, oğlu İkinci Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından öldürülmesi üzerine, Ahi birliklerinin bu sultana tepki vermelerine neden olmuştur. II. Gıyaseddin Keyhüsrev, veziri Sadettin Köpek'in etkisi ile idareye karşı çıktıkları gayesiyle birçok Ahi ve Türkmen grubunu öldürtüp bölgenin bazı ileri gelenlerini tutuklatırıp hapsedmiştir. Hapiste bulunanların içinde Ahi Evran da vardır. Ahi Evran, 5 yıl tutuklu kalmıştır. Bu sebep ile Ahilerin pek çoğu, şehirden ayrılarak Batı Anadolu gibi merkezden daha irak yerlerde faaliyetlerini icra etmeye başlamışlardır. İkinci Gıyaseddin Keyhüsrev'in vefatı ile saltanat naibi yetkisiyle yönetimi ele alan Celâleddin Karatay, hapiste olan tüm Ahileri ve içlerinde yer alan Ahi Evran'ı da serbest bırakmıştır (Yıldız, 2012: 195). Serbest kaldıktan sonra 1245 yılında Denizli iline giden Ahi Evran; At eyeri, Kolan, Kayış, Kuskun, Ayakkabı, Tulum, Torba ile sivil hayatta pek çok şeyin yapılmasında mühim yere sahip olan Debbağlık ve Deri işleme işçiliği gibi sanat dallarını öğretmiştir (Marşap ve Keskin, 2011: 376). İkinci İzzeddin Keykavus, başta Ahi Evran olmak üzere, Konya ilinden giden diğer Ahileri yakın dostu Sadreddin Konevî vasıtasıyla tekrar Konya iline çağırmıştır. Sultanın daveti ile tekrar Konya iline giden Ahi Evran, "Letâifu'l-Hikme" adlı eserini İkinci İzzeddin Keykavus'a sunmuştur. Ancak buradaki ikameti uzun sürmemiş, kısa bir süre sonra Hacı Bektaş Velî'nin yaşamış olduğu Kırşehir iline gelmiş ve hayatının son 15 yılını bu ilde sürdürmüştür. Anadolu'ya Moğollar tarafından yapılan saldırılara karşı Ahiler, Türkmenler ile birlikte yoğun bir direniş gösterdiler. Ahi Evran ve arkadaşları, yiğitçe mücadele verirken Dördüncü Kılıçarslan ve Moğolların baskısı ile Kırşehir emiri Nurettin Caca tarafından Ahi Evran, çoğu arkadaşı ile birlikte öldürülmüştür (Yıldız, 2012: 197).

Ahilik; sadece bir tarikat ve bir esnaf teşkilatı değildir. Bu iki kurumun niteliklerinin uyumlu bir bütündür. İnsanları iyi, doğru, güzel olmaya yönlendiren bir yol olması ile tarikat niteliği gösterirken, çalışma hayatında üretim, verimlilik, fiyat kontrolü, kaliteye müdahil olması sebebiyle de bir esnaf teşkilatı olma özelliği taşımaktaydı (Demirpolat ve Akça, 2004: 370). Ahi birlikleri, fütüvvetten değişik olarak mesleki ve ahlaki bir kuruluştur. Ne fütüvvetçilik gelişerek Ahilik durumunu almıştır, ne de Ahilik fütüvvetin halk arasındaki yaygın olan şeklidir. Çünkü Ahilik önce fütüvvetçilik meslek ve sıfatlarını kapsadıktan sonra başka adayın bir meslek ve sanatı olması koşuluna da bağlıdır. Fakat fütüvvetçi olabilmek için, meslek veya sanat sahibi olmaya gerek yoktur (Öztürk, 2015: 3). Ahilik 13.yüzyılın başlarından itibaren Osmanlı Devleti'nin askerî ve idari teşkilatları üzerinde etkili olmuştur. Daha sonra hem esnaf ve sanatkârlar topluluğu hem de devletin askerî güçlerine yardımcı bir kuruluş olarak görevini sürdürmüştür. Osmanlı Devleti'nin kurulmasında ve yeniçeri askerî birliğinin ortaya çıkışında Ahilik, büyük bir öneme sahiptir (Andaç, 1994: 1). Ahilik Teşkilatının Amacı, zengin ile fakir, üreticiyle tüketici, emek ile sermaye, halk ile devlet arasında güzel ve sağlam ilişkiler kurup "sosyal adaleti" gerçekleştirerek bu amacına, sağlam temelli bir teşkilatlanma yapısı ve köklü bir eğitim sistemi vasıtasıyla ulaşmaya çalışmıştır (Gürün ve Koçak, 2015: 131). Ahilik sosyal, iktisadi ve kültürel bir kurumdur. Türk ve İslam kültürlerinin, medeniyetlerinin oluşmasında; Osmanlı'nın kuruluşu ve gelişmesinde önemli bir model olmuştur. Ahilik kurumu, Anadolu Selçuklu Devleti ve Osmanlı Devleti'nin hüküm sürdüğü dönemlerde yalnızca Türk esnafları, sanatkârları, sanayicileri ve ticaret erbaplarını himayesinde yaşatmakla kalmamış, aynı zamanda Araplar, Farslar ve ecnebler arasında yaşanan ticari ilişkilerin belirlenmesinde de etkili olmuştur (Özdemir, 2017: 2). Anadolu'nun ve Osmanlı Devleti'nin üretim ve sanayi alanlarında köklü bir geçmişi olduğunu bilmekteyiz. Bu üretimin ve sanayinin işlevleri esnaf ve Ahiliklerce yerine getirilmiştir. Ahilik teşkilatı da etkin olduğu bölgelerin gereksinimi olan üretim kapasitesini karşılamaktaydı. Ahilik, Osmanlı ordusunun ihtiyacı olan silah, araç ve teçhizatlarını üretiyordu. Özellikle uzun dönem içinde çıkılan seferlerde Ahilik önemli görevlerde bulunmuştur (Aydemir, 2019: 7). Ahi Birlikleri çağın ihtiyaçlarına göre değişik nitelikler kazanarak lonca adı verilen esnaf birliklerine dönüşmüşlerdir. Bu şekilde oluşan loncalar uzun sürelerce Osmanlı ekonomisinin ana karakterini oluşturmuştur. Türklerin hâkim olduğu Ahilik Teşkilatı, Osmanlı'nın değişen ekonomik yapısı ile birlikte sermaye tasarrufunun oluşmaya başlaması, sınırlardaki genişlemelerin de etkisi ile gayrimüslim toplumların Osmanlı Devleti'nin ticaret hayatında faaliyet göstermesi neticesinde bu teşkilat artık yetersiz gelmeye başlamıştır. Azınlık olan esnafların varlığı ve taleplerinin de artmasıyla birlikte Ahilik Teşkilatlarının yerini Lonca Teşkilatları almıştır. Ahi Birlikleri ve Lonca Teşkilatı arasındaki farkı şu şekilde belirtmek gerekir; Ahilik sadece Müslüman kişilerin oluşturmuş olduğu bir yapıyı barındırır iken; Loncalar, Müslüman ve Gayr-i Müslimlerin de aynı birlik çatısı altında toplanmasını sağlamıştır. Osmanlı Devleti'nin sınırlarını genişletmesi ve İstanbul'un Fethi ile bu sürecin yaşanması hızlanmıştır. Lonca Teşkilatların kurulmasını da 15. yüzyıl olarak düşünebiliriz (Akbaş ve ark., 2018: 173). Evliya Çelebi'nin İstanbul'daki Lonca Teşkilatları hakkında belirtmiş olduğu metinde: "İstanbul'un etrafındaki dört alanda 57 esnaf grubu mevcuttur. Bu gruplar 1100 loncaya oluşturmaktadır. Her birinin başında da şeyh, derviş, ağa, yiğitbaşı ve kethüdalar vardır" şeklinde yer verilmiştir. Çelebi'nin bu tespiti üzerine o dönemki lonca sayısı hakkında fikir sahibi olabilmekteyiz (Bayram, 2012: 97). Ahilik Teşkilatındaki sosyoekonomik yapı, iş ve ahlak ilkelerinin yanı sıra örgüt yapısının oluşumundaki sistem, Lonca Teşkilatının yapısında da devam etmiştir.

Ahilik Örgütünde Üretim, Kalite ve Standardizasyon

Ahi örgütleri, üretimi, ihtiyacın bir işlevi olarak düşünmüşler ve onu ihtiyaçlara uygun şekilde ayarlamışlardır. İhtiyaçların sürekli artarak tüketiminin çoğalmasına ve israflara karşı duran Ahi birlikleri, bu durumu kontrol altına almak için gerektiğinde üretim kısıtlamalarına gitmişlerdir. Ahilik ahlak ve ekonomi anlayışını benimseyen, sanatkârların işleri ile ilgili bütünleşmesini sağlayacak, işin keyifli olduğu çalışma koşullarını meydana getirmiş, bunun sonucunda üretilen eşya, sanatkâr için iktisadi değerinin üzerinde bir anlayış taşımıştır (Öztürk, 2015: 7). 13. yy'da Ahi Evran öncülüğünde Anadolu'da kurulan Ahilik Teşkilatı kaliteli mallar ile hizmet üretmeyi amaç edinen bir esnaf örgütü olmuştur. Üretim, hizmet ve sosyal alanlar kapsamında belirlenen standartların oluşumuna basamak olmuştur. Hammadde, süreç ve ürünler için belirli standartlar geliştirilmiş ve bu standartlara uyum zorunluluğu getirilerek kaliteli üretimin yapılması ve

müşterinin korunmasına önem verilmiştir. Bu bağlamda; Ahilik Teşkilatında “Müşteri Velinimettir” anlayışı hâkim olmuş, müşteri odaklı bir kalite kavramı kabul edilmiş ve bu süreçte eğitim, yardımlaşma, denetim, katılım ve paylaşım ilkeleri temel alınarak ve kalitesiz üretim yapan üreticilere bazı yaptırımlar uygulanmıştır (Esmet ve Alan, 2018: 5). Bu kapsamda; Ahi birliklerinde ustaların ürettikleri ürünler standartlara bağlanmıştır. Ayrıca; yetiştirecek oldukları çırak sayısı da belli bir standarta bağlanmıştır. Kaliteden ödün vermemek için usta yalnızca örgütün belirlediği kadar çırak alabilirdi. Bunun nedeni de çırakların sayısı fazla olursa verilen eğitim istenilen verimlilikte gerçekleşmeyecek ve kontrol güçleşecektir. Eğer bir usta kötü mal üretip, üretim standartlarına uymayıp, kalfaların ücretlerini vermeyip, çırakları sömürüp, onlara bildiklerini öğretmezse dükkân kapatma cezası verilir. Aynı zamanda diğer ustalar da selamı keser, yardım kesilir, kurban kesmesi ve davette bulunması istenir veya sanatına göre çeşitli cezalar uygulanırdı (Durak ve Yücel, 2010: 157).

Ahilikte kalite anlayışı; emek ve kişiliği bir arada toplamaktadır. Emek kişiliği, kişilik de emeği yansıtmaktadır. Bu iki kavram üretilen mal veya hizmet üzerinde neticelenmekte ve bir şekil oluşturmaktadır (Doğan, 2006: 26). Kalite kadar önemli olan bir diğer nokta da mal cinslerinin standart ve fiyatlarının tespitidir. Bu durum dikkate alınarak her Ahi, belirlenmiş kalite ve miktarda emtia kullanır, belirlenmiş üretim yöntemlerine bağlı kalıp mal üretir ve ürettiği eşyayı belirli fiyata satardı. Bu konuda farklı usullere yönelenler derhal cezalandırılırdı. Hatta kalitesiz mal üreten, üretim standartlarına uymayan ve kalfaların maaşlarını ödemeyenlere işyeri kapatma cezası uygulanırdı. “Pabucunu dama atmak” deyimini de Ahilikteki kalite kontrol mekanizmasının bir neticesi olarak günümüze kadar gelmiştir (Doğan, 2006: 33). Ahiliğin kurucusu olarak bilinen Ahi Evran da esnafın denetlenmesine çok önem verirdi. Ahi Evran her fırsatta esnafı gezip, yapılan işlerin dayanıklılığı ve temizliği gibi yönlerini denetlerdi. Hatta ayakkabı yapanları gezdiğinde beğenmediği ayakkabıları dükkânların damına asar ve herkes “Bugün falan ustaların pabucu dama atıldı” derdi. İfade edilen bu sözler ile o ustanın kalitesiz mal ürettiği anlaşılırdı (Keleş, 2017: 152). Ayrıca; cezalandırma sürecinde uyarmak, bir daha yapmaması için tavsiyede bulunmak, kamu otoritelerinin en fazla uyguladığı yöntem olarak bilinmektedir. Narh’tan (fiyattan) sapma, yüksek seviyelere ulaştığı ve tekrar ettiği takdirde, suçlu Müslüman ise hapse atılmaktadır. Fakat gayrimüslim ise kürek cezasına konulmaktaydı. Ancak ceza sürelerinin fazla sürmediği, genel olarak birkaç hafta ve ay arasında cezanın verildiği bilinmekteydi (Genç, 2000).

II. Bayezid devrinde 1502 ve 1507 tarihleri arasında hazırlanmış ve yüz üzerinde maddeyi kapsayan Bursa, İzmir ve Edirne İhtisâb (Belediye) kânun-nâmeleri, dünyanın ilk standartlar yasası, ilk tüketicici koruma yasası, ilk çevre nizam-namesi ve gıda nizam-namesi olarak kabul görmüştür. Bu kanun-nâmeler, yiyecek ve içecek üreticilerinden kuyumcular, berberler, bakkallar ve hekimlere kadar üretim ve hizmette birçok meslek sahibi bireylerin uyması gereken standartları kapsamaktadır. Bugünün modern dünyasında bu belirtilen standartlar, kalite yönetim standardı olarak bilinen (ISO 9001: 2008), üretimi ifade eden standart (ISO 9000), sosyal sorumluluk standardı olan (SA8000) ve çevre yönetim standardı olarak bildiğimiz (ISO14000 serisi) gibi standartlarla ifade edilmektedir (Arslan, 2015: 261). Osmanlı Devleti’nde TSE belgesi olarak kabul edilen Kanunnâme-i İhtisab-ı Bursa Fütüvvetnamesi günümüzde Topkapı Sarayında Revan Kütüphanesi’nde korunmaktadır (Özdemir, 2017: 5). Standardizasyona dair birtakım çalışmaların sanayi devrimi ile ortaya çıktığı düşünülmektedir (Arslan, 2015: 261). Standardizasyonun gayelerine bakılırsa bunların tamamının Ahi Loncalarınca gerçekleştiğini görebiliriz.

Ahilikte kalitenin korunması, standartların sağlanması, sağlıklı ve dayanıklı mal imalini 13. yüzyılda Anadolu’da gerçekleştirmiştir. Ahilik kaliteyi; serbest piyasadaki rekabet koşullarındaki çarklara ezdirmemiştir. Bu duruma fırsat verme imkânlarını da yok etmiştir. İktisatta; serbest rekabet piyasası, müşteri, arz, talep ne kadar önemli ise kalite kavramı da o ölçüde ciddi ve vazgeçilmeyecek bir ekonomi unsurudur. Ahilik “Kullanıma uygunluk” prensibini gerçekleştiren ilk ekonomi örgütü olup kalitede standardizasyon ahiliğin temel ilkelerindendir (Gündüz ve ark., 2012: 43). Kalitesiz mal üretimi, olağandan fazla kâr, müşteriye kandırma vb., uygulamalar ahilikte belirlenen temel ilkelere aykırı durumlardır. Toplam Kalite Yönetim Sisteminde olduğu gibi Ahilikte de iyi bir organizasyon yapısının oluşturulması, çalışanların sürekli gelişiminin sağlanması, müşteri memnuniyetinin ön planda tutulması ve insana dayalı yönetimin olmasıdır. Ahilik bir diğer açıdan da gönüllü çalışma esasına dayanan sivil toplum kuruluşu olarak görülmektedir. Ahilik kültüründe yalnızca meslek hayatında değil, sosyal hayatta da sıklıkla kullanılan İmece kavramı aslında Toplam Kalite Yönetimindeki kalite çemberleri olarak bilinen sistemin farklı bir şeklidir (Karatop ve Kubat, 2018: 359-363). İmece, kirve olmak, beşik kertmesi yapmak, hisımlık gibi uygulamalar ahilikten miras kalmıştır (Temel, 2007: 66). Ahiliğin günümüze miras olarak bıraktığı ve hala köylerde devam eden imece anlayışını dayanışma ve yardımlaşmanın en iyi örneklerini oluşturduğunu görebilmekteyiz.

Ahiliğin etkin olduğu dönemlerde kaliteli ve standart üretim yapabilmek için bazı kurallar uygulanmaya başlamıştır. Bugünkü Toplam Kalite Denetiminin ve otokontrol mekanizmasının hayata geçirilmesi ile ilk olan bu uygulama o dönem Türk Standart Enstitüsü Kurumu’nun da ilk uygulaması olmuştur (Gök, 2018: 318). Avrupa’nın tüketici taraftarları ve tüketicici gözetme politikaları ile Türk tüketicilerinin yaşamış olduğu sorunlar belirlenerek hazırlanmış olan ve 8 Eylül 1995 senesinde yürürlüğe girmiş olan 4077 sayılı “Tüketicinin Korunması Hakkındaki Yasa” tüketicilerin korunması kapsamında dönüm noktası olmuştur (Gündüz ve ark., 2012: 49).

Ahilik Teşkilatının Amacı, İlkeleri ve Yapısı

Ahiliğin temel amacı; insanların dünyada ve ahirette huzurlu olabilesini sağlamaktır. Bu bağlamda; Ahiler çatışma içinde değil, dayanışma anlayışını benimseyen bir ruh yapısına sahiptir. Zengin ve fakiri, üretici ve tüketiciciyi, emek ve sermayeyi, millet ve devleti, kısaca toplumun bütün birey ile kurumları arasında iyi ilişkiler kurarak herkesin huzur içerisinde yaşamasını sağlamak önce gelen amaçlarından biridir. Ahilik, toplumda değişik statülerin olmasını normal olarak değerlendiren, güçlü olanın zayıf olanı ezmesine ve birinin haksız kazanç elde etmesine şiddetle karşıdır (Bayram, 2012: 85). Ahilik, birbirlerini seven, birbirlerine saygı duyan, yardımcı olan, fakiri koruyan, yoksulu barındıran, çalışmayı bir ibadet olarak gören, din ve ahlâk kurallarına şiddetle bağlı esnaf ve sanatkarların birleşerek oluşturduğu iş teşkilatı anlamını da karşılamaktadır. Ahi birlikleri, her kurum gibi, aynı zamanda belli bir ihtiyacı karşılama amacıyla kurulmuşlardır (Avis, 2019: 98). Ahilik, çağdaş ve ahlâklı ticaret anlayışını aşılama amaçlayan bir düşünce yapısına sahiptir. Yaşam boyu öğrenme ve toplam kalite yönetimi düşüncesini kapsayarak sahip olduğu ahlaki değerler ile günümüzde mesleki etik prensipleriyle çok benzerlik göstermektedir. Ahilik, Anadolu toplumunun meslek alanındaki eğitimini, ahlak terbiyesini, sosyo-iktisadi tertiplerin oluşmasını, organizasyon yapısı, kalite standartları, denetim kanalları, rekabet yapısı, kadınların iktisadi hayattaki yeri, üretici ve tüketici ilişkisini düzenlemeyi amaçlayan bir sistemdir (Akgül, 2017: 14).

Ahiliğin temel ilkeleri şu şekildedir:

- Güçlü ve galip iken affetmek
- Hidâyetli iken ılımlı davranmak
- Düşmanlığı dostluk ile kucaklamak, kötülüğe iyilik ile karşılık vermek
- Kendine gerekli iken, elinde var olanı başkasına vermek
- Ahilik sistemine göre, ahinin üç anlayışı açık, üç anlayışı kapalı olmalıdır.
  - Eli açık; cömert olmalı,
  - Kapısı açık; misafirperver olmalı,
  - Sofrası açık; misafirseven olmalı,
  - Gözü kapalı; kimseye kötü niyet ile bakmamalı ve kimsenin ayıp olacak davranışlarını görmemeli,
  - Dili bağlı; hiç kimseye kötü söz söylememeli,
  - Beli bağlı; hiç kimsenin ırz, namus, haysiyet, onur ve şerefine göz dikmemelidir (Balci, 2019: 373).

Ahi teşkilâtının ilkelerini ve niteliklerini en iyi şekilde ifade edip yansıtan “Fütüvvetnâme” adı ile yazılmış belgelerdir. 13.yy’da yazılan bir fütüvvetnâmede Ahilik kuralları ve ilkeleri şu şekilde ifade edilmiştir: “Bir Ahinin sadece on sekiz dirhem gümüşe denk gelecek bir sermayesi olabilir. Ahi kesinlikle helâl kazanç sağlamalıdır (Temel, 2007: 47). Günümüzde ise; ahilik etkinliğini yitirmiş olmasına rağmen, ahlaklı insan olmak ve etik ticaret anlayışının zemininde bu teşkilatın etkisi olduğu bilinmektedir (Akgül, 2017: 14).

Ahi birliğinde her esnaf sınıfının tepe yönetiminde bir “pir” yer alırdı. Her esnaf bu pir olan kişiye bağlanıp belli bir olgunluk kazanmaya çalışırdı. Büyük illerde sanatın her alanı için ayrı bir birlik kurulmuş olup köy ve kasabalarda tüm esnaf aynı teşkilat çatısı altında birleşmiştir (Keleş, 2017: 146). Tüm ahî birlikleri Kırşehir ilindeki Ahî Evrân zâviyesine bağlı olup başındaki lider kişiye “Ahî Baba” adı verilirdi (Akgündüz, 2014: 13). Ahilik sisteminin yapısının başında “Ahi Şeyhi” bulunmaktadır. Ardından şehirlerdeki ahilerin liderleri olan “Ahi Babalar” bulunmaktadır. Şehirlerde Ahi Baba’ya bağlı olan tüm meslek gruplarının başında “Ahi” bulunmaktadır. “Ahi Yardımcısı” ile inzibat vazifesi yapan “Yiğitbaşı” adı verilen kişiler sistemin diğer görevlileridir. Sistemin yönetilenler safında yamak, çırak, kalfa ile usta bulunmaktadır. Ahi sisteminin ilk zamanlarında yönetim yapısı, tamamen derecelendirmeye tabi olup dokuz dereceli bir yapı mevcuttu. Bu yapıda sırası ile yiğit, yamak, çırak, kalfa, usta, nakip, halife, şeyh ve Şeyh’ül-Mesayih bulunmaktaydı (Esmer ve Alan, 2018: 9).

Şehirlerdeki Ahilik İdari Yapısı:

- a) Ahi Baba (Büyük Kent Merkezlerinde; Kırşehir, Konya, Sivas vs.)
- b) Ahi Başkanı (Nakib; Karye, Bucak ya da İlçe Merkezlerinde)
- c) Ehl-i Hibre (Ahi Başkan Yardımcısı, Ehl-i Vukuf)
- d) Esnaf Kethüdası
- e) Yiğitbaşı (Kethüda Yardımcısı)
- f) İşçi (Üstad) olarak kademeleşme oluşmuştur (Keleş 2017: 144).

Yönetim Kurulunun seçimi ile beş kişilik kadro oluşurdu. Bu kurul, Esnaf Şeyhi başta olmak üzere esas karar verme niteliği konumunda yer almaktaydı. Kurulun ilk üyesi olan Esnaf Kethüdası; esnafın hem eğitim hem de kültürel alanda iyi yetişmesini sağlamak ile görevliydi. Kurulun ikinci üyesi olan Yiğitbaşı ise; esnafın yetişmesi, gelişmesi, esnaflar arasındaki mevkiilerin tespit edilmesi, esnaflara hammadelerin dağıtımını yapmak, esnafın disiplini ve ceza konularının belirlenerek uygulanmasını sağlamak, üstatların peştemal kuşanma törenleri ile orta sandığın yönetimi konusunda Esnaf Şeyhine yardımcı olurdu. Kurulun üçüncü üyesi işçi başının görevi; teknik konulara vakıf olup yiğitbaşının yardımcısı rolü ile üretilen ürünlerin kontrol edilmesi, kalitesiz olan mallarının yok edilmesini sağlamak ve standartların korunması gibi konularda yardımcı olurdu. Ehl-i Hibre ise; idare kurulunda yer alan son iki üye bu isimle anılırdı. Esnaflar arasında, esnaf ile yönetim arasında veya yönetim kurulu içinde oluşabilecek anlaşmazlıklara hakemlik ederdi (Bayram, 2012: 90). Kurul, haftanın ilk ve üçüncü cuma günleri Esnaf Şeyhi’nin önderliğinde toplanırdı. Esnaf Şeyhi on beş gün içinde yaşanan olayları gündeme getirir, geçmiş toplantılarda alınan kararların faaliyete geçirilmesi ve sonuçlarının neler olduğunu belirterek tartışılması gereken konular hakkında görüşlerin dinlenmesini gelenek haline getirmişti. Yönetim kuruluna seçilebilmek için de ustaların en az beş yıl aktif olarak çalışıyor olması, iyi hallerde olup mahkûmiyetlerinin olmaması gerekiyordu (Keleş, 2017: 144).

Ahilik Örgütünün Ekonomik, Sosyal, Mesleki ve Kültürel Yönleri

Ahiler, buldukları dönem içinde belirli meslek kollarını çarşılarında ve aynı çatı altında toplamışlardır. Bu uygulamadaki amaç; dağılımın giderilmesini sağlayıp esnafın yaşadığı sorunların çözümünü kolaylaştırmaktır. Ayrıca; otokontrolün sağlanması ve tüketicilerin ihtiyaç duydukları mallara kolayca erişim sağlayabilmelerine yardımcı olabilmektir. Ahi Evran da; sanatkârların belirli bir yerde toplanıp sanatlarını sergilemelerini nasihat etmiştir. Kayseri sanayi sitesinin Anadolu’da Ahilerce ilk olarak kurulan sanayi çarşısı olduğu düşünülmektedir. Bu uygulama ile bilgi ve yeteneğin hızlı sirkülasyonu sağlanabileceği gibi daha ucuz hammadde, daha uygun yarı mamul ve mamulün optimum piyasa koşullarında yer almasına olanak sağlanabilmektedir (Arslan, 2015: 263). İşyerleri hem sanatın ve hem de ahlakın öğretildiği bir okul görevindedir. Üretilen mallar, belirli bir talebi karşılayıp aypsız ve tam olarak üretilir. Emeğin karşılığını ödeme, çalışanın alın teri kurumadan hemen yapılır. İşyerlerinde çalışanlar ve çalıştırılanlar dayanışma içindedir. Bu uygulama hem emek hem de sermayenin uyumlu olduğu bir modeli birleştirir (Temel, 2007: 40).

Ahi Evran, geliştirmiş olduğu üretim modelinde, nüfus artışı ve kentleşme ile artan talepleri karşılamak için, küçük ölçeğe sahip birimlerde verimsiz ve yetersiz üretim işleyişlerinden vazgeçip iş grupları oluşturulup birlikler halinde bir örgüt yapısı kurmuştur. Bu model; sanayi, tarım ve ticaret alanlarında üretim ilişkilerinin tekrar tertip edilmesini sağlamıştır (Yüksel ve Göksel, 2020: 795). Ahilik felsefesinde insan insanın düşmanı değildir; insan insanın destekçisi, seveni, dostu ve yardımcısıdır. Ahiliğin işlevleri daha çok yetinmeyi bilmek, helal kazanç sağlamak, yardım etmek, destek olmak vs. dini ve ahlaki esaslara dayanmasına rağmen sosyal hayattaki gelişmelerin katkısı ile

ekonomik etkenler de ağırlık kazanmaya bu açıdan başlamıştır (Gündüz ve ark., 2012: 41). Ahilik, tarihî süreçte Türk ekonomî düşüncesini en iyi ifade eden kurumdur. Esas olarak iktisadî bir kurum olmasının yanı sıra toplumun din, eğitim ve ahlaki vs. diğer kurumlarını da kapsamaktadır. Bu açıdan ahi, dinî ve ahlâkî temeller kapsamında ekonomî faaliyetlerini ifa eder (Durak, 2016: 110). Ahiliğin ekonomî bir teşkilat olduğu düşünülse de Türklerin yaşamında birliğin, sosyal yardımlaşmanın ve dayanışmanın, iktisadî düzenin, refah ile sosyal güvenlik gibi birçok talebi karşılamak amacıyla oluşturulmuş bir teşkilattir. Çünkü ahilik birliğinde toplumun bütün olarak sosyal, ekonomî, kültürel vs. alanlarda gelişmesinin ve kalkınmasının önemi ön plandadır. Dolayısı ile ahilik bütün bu alanları kapsayıcı bir rol üstlenmiştir (Durak, 2016: 111). Ahilik teşkilatında çalışan kişilerin yetiştirilmesi ve iletişimi çok önemlidir. Sürekli istihdam, yavaş değerlendirme, terfi etme ve uzmanlaşmaya dayalı iş bölümünün yapılması esastır.

Ahiler akşamları zaviyelerde bir araya gelir, yemekten hemen sonra ahlaki ve eğitimsel kitaplar okunur, farklı eğlenceler düzenlenirdi. Bu yerlerde stres atılıp ertesi gün yüksek motivasyon ile güne başlanması sağlanırdı. Öte yandan ahilikte danışmak, soru sormak ve herkesin düşüncesine saygı duyulurdu (Durak ve Yücel, 2010: 157). Ahiler, sosyal yaşamın oluşması ve düzenlenmesinde olduğu gibi, kültürel gelişmenin sağlanmasında da katkıda bulunmuşlardır. Ahilik kavramında insan bir bütün olarak incelenmiş, tüm yönleri ele alınarak eğitilmeye ve geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu açıdan yamaklar ile çırakların eğitilmesinde sadece iş bilgilerinin verilmesi ile yetinilmemiş aynı zamanda din, ahlak ve toplumsal bilgiler de verilmiştir (Demirpolat ve Akça, 2004: 368).

Ahi zaviyeleri şehirlerde ve kasabalarda mevcut iken, köylerde bu görevi yaren odası, misafir odası ya da köy odası adları ile ifade edilen misafirhaneler gerçekleştirirdi. Bu odaların yönetimi Yaren Başı adı verilen, köyün en ihtiyar, saygı duyulan ve sevilen kişisi tarafından sağlanırdı. Yaren başına vekâlet eden kişiye de Oda Başı denirdi. Bu kişiler seçim ile belirlenirdi. İşlev olarak zaviyedekilerle aynı olan bu odalarda toplanılır, millî ve dinî kitaplar okunur; ahlaki ve mesleki bilgiler verilir, köyün sorunları tartışılırdı. Evlilik, askerlik, okula gitmek gibi konular konuşulur ve çözüme kavuşturulurdu. Yine bu odalarda köye gelen misafirler ağırlanırdı. İşlevi bakımından dayanışma ve yardımlaşma örneklerini oluşturan bu odalar yakın döneme kadar Anadolu'nun birçok köyünde varlığını sürdürmeye devam ettirmektedir (Günay, 2003: 88).

Üreticinin Borç Bulma ve Finansal Krizlerdeki Çıkış Noktası

Ahi teşkilatları işlevlerini devam ettirebilmek ve sosyal dayanışmayı sağlayabilmek için ahilik fikrine uyumlu bazı müesseseler kurmuşlardır (Günay, 2003: 57). İlk esnaf kuruluşları olarak bilinen Ahilik ve bu fikir ile kurulan esnaf zaviyeleri 14. yüzyıl itibari ile azalmış, yerini de dönemin gereksinimlerini daha iyi karşılayabilecek niteliklere sahip olan loncalara bırakmıştır. Osmanlı devletinde de lonca olarak ifade edilen ve Ahilik fikrini devam ettiren meslek kuruluşları mevcuttu. Bu meslek kuruluşları; sosyal yardım sağlamaktaydı. Bu loncalar, mensupları ve aile bireyleri için doğum, ölüm, hastalık, iş kurma, evlenme, işsizlik vs. oluşabilecek bazı sosyal riskleri dikkate alarak aynı ve nakdi yardım tedarik eden dayanışma sandıklarını kurmuşlardır (Şen, 2002: 27). Her bir ahi birliğinin sahip olduğu orta sandık, esnaf sandığı ya da esnaf kesesi adlarının verildiği yardım sandıkları mevcuttu. Teşkilat bu yardım sandıkları aracılığıyla mensuplarına sosyal güvenlik sağlar, üyelerini tefecilerden korur ve onlara hammadde tedariki sağlardı (Günay, 2003: 57). Loncalarda; yoksul olan aile, geçimini sağlayamayan, sakat, malul, zor durumda kalan kişilere Avarız Sandıkları kurulmuş ve Avarız Vakıfları bünyesinde sosyal yardım desteği sağlanmıştır. Yine; üreticinin finansman bulma desteği, Orta Sandık ya da Teavün Sandığı olarak adlandırılan sandıklar ile sağlanırdı. Bu sandıkların da asli görevi yardım sandıkları olarak sosyal yardımda bulunmaktır. Sandıkları lonca başkanları yönetir, her yıl yönetim kuruluna bu sandıklar hakkında hesap verirlerdi. Yönetim kurulu ve isteyen usta bu sandık hesaplarını istediği zaman denetleyebilme hakkına sahipti. Böylece sandıkların denetimi çift yönlü sağlanmıştır (Şen, 2002: 35). Ahi teşkilatında her birliğin hazinesi ve kasası görevini üstlenen orta sandıklarında altı adet kese bulunurdu:

Atlas Kese: Sandıklara ait her çeşit yazışma evrakları bu kesede yer almaktaydı

Yeşil Kese: Esnafın sahip olduğu senetler ve tapu senetleri bu kesede saklanmaktaydı.

Örme Kese: Vakfın nakit paralarının bulunduğu ve korunduğu kese.

Kırmızı Kese: Borç senetlerinin bulunduğu ve korunduğu kese.

Ak Kese: Gider senetleri, belgeleri ile onaylanmış geçmiş yıl hesaplarının korunduğu kese.

Kara Kese: Vadesinde tahsili yapılamamış, tahsili imkânsız alacaklara ilişkin senetler ve ilgili evrakların korunduğu kesedir (Cora, 2017: 6).

Her kesenin taşıdığı rengin özel bir anlamı mevcuttur. Ak Kese; yapılmış olan harcamaların belgelerinin takip edildiği kesenin rengidir. Kişi yapmış olduğu işin hesabını her zaman verebilmekte ve yüzünün ak olduğunu belirtmek için bu renk seçilmiştir. Siyah Kese; tahsili mümkün olmayan senetlerin korunduğu kesenin rengidir. Başarısız olmak, mutsuz olmak ve baht karalığını simgelemektedir. Kırmızı Kese; borçların izlendiği kesenin rengidir. Dikkat çekmek ve uyarıda bulunmak amacıyla seçilmiştir (Günay, 2003: 59).

Sandıkta kredi olarak biriktirilen fonlar ve yardım yapmak için ayrılan nakdi paralar ayrı hesaplarda takip edilirdi. Orta sandıklarda biriken nakitler, para gereksinimi olan ya da sanat ve ticaretini geliştirmeyi talep eden esnaflara %1 oranında nema ile verilirdi. Bağışlardan toplanan gelirler bazı hayır işlerine harcanırdı. Sandıktaki hesaba her ramazan ayında hatim indirilir, zerde ile pilav pişirilip halka yedirilirdi. Buradan vefat eden yoksul esnafın cenaze harcamaları karşılanırdı. Bir kısım sosyal etkinlikler yine buradan gerçekleştirilirdi. Böylece; orta sandık bir nevi işsizlik sigortasının fonu olacak şekilde kullanılırdı (Günay, 2003: 60). Orta Sandıklarının Gelirlerini; Mensupların aidatları, yamaklıktan çıraklığa geçiş, çıraklıktan kalfalığa geçiş ve kalfalıktan ustalığa terfi ederken alınan bir nevi terfi harçları, teşkilata ait olan mülklerin gelirleri, askere alınmış olan kalfaların, ustaların eşi ve çocukları adına birlik tarafından toplanmış olan yardımlar ve farklı birçok bağışlar, sandığın diğer gelir kaynaklarını oluşturmaktadır. Orta Sandıkların Giderlerini; Birlik için gerekli olan harcamalar oluşturmaktaydı. Teşkilata ait mülklerin tamir ve bakım harcamaları, birçok vergi, çalışanların maaşları, sosyal amaçlı yapılan esnaf toplantılarının masrafları sandıktan ödenirdi. Esnaftan ekonomî durumu iyi olmayan bireylere, güçsüz durumdakilere, sakat olanlara ve hasta olan kişilere bu sandıktan yardım sağlanırdı. Teşkilat mensuplarından ihtiyaç sahibi olanlara Orta Sandıktan borç olarak para verilmekteydi.

Esnaflara gerekli olan hammadde, birlik aracılığıyla satın alınıp mensuplara dağıtılabildi. Satın alınmış olan malların bedeli Orta Sandıktan ödendikten sonra bölüştürme işlemi yapılır ve malların bedelleri esnaflardan toplanırdı. Ahi teşkilatlarının Orta Sandıklarından gereksinim sahibi harici ve dâhili olarak belirlenen mensuplarına yardım yapılabildi. Harici olarak belirlenen bireyleri; emekli olanlar, düşkün olanlar ve fiilen çalışamayacak durumdakiler oluşturmuştur. Dâhili olarak belirlenen bireyleri; işyerinde çalışan çıraklar, kalfalar ve ustalardan oluşmuştur (Günay, 2003: 59). Orta Sandıklar, yedi yüzyıl önce kurularak, hem Sosyal Güvenlik Kurumu gibi sosyal güvenliği oluşturan hem de insani yardımlaşmanın ahlaki boyutunun oluşmasında örnek olmuştur.

Bu yardım kurumları mensuplarını imece yolu ile aracıardan, tefecilerden, ipotekten korumaya çalışmıştır. Kredi, faiz, senet, borç-alacak ilişkisi, ipotek, aracı işlemleri vb., finansman sağlanmasında dayanışma anlayışının vurgulandığı orta sandıkların görevini bugün nispeten bankacılık, sigortacılık vs. meslek kollarının aracılığı ile gerçekleştirdiğini görebilmekteyiz. Bu bilgiler ışığında üreticinin belirli dönemlerde yaşamış olduğu maddi ve manevi kriz durumlarında finansman bulma çabasını, Ahilik Teşkilatında başvurduğu orta sandıkların desteği ile gerçekleştirdiğini görebilmekteyiz (Temel, 2007: 66). Tüm bu örnekler incelendiğinde bugün modern çağdaki birçok iş, meslek, ahlak, kurum, kuruluş, gelenek, görenek vs. etik değerlerin oluşumundaki ana kavramın Ahilik teşkilatı ile günümüz şartları doğrultusunda şekillenmiştir diyebiliriz.

Sonuç

İslâm tarihinin ilk dönemlerinden itibaren var olan fütüvvet anlayışını takip eden Ahilik sistemi hem ticarî hem de sosyal hayatta İslâmîyet'in belirlediği temel prensipleri dikkate alan bir davranış tarzı izlenmesini, ayrı meslek kollarından esnaf ve sanatkarların kardeşlik kavramını benimseyerek aynı çatı altında birleşmesine önder olmuştur. Bu açıdan günümüzdeki meslek yaşamına yol gösterici niteliktedir. Yüzyıllarca varlığını devam ettirebilen bu teşkilat, benimsediği ilkeler ile toplumda hem eğitici hem de öğretici bir model olmuştur. Esnafın yaşamına çok önem veren teşkilat, üreticilere her zaman iyiyi, güzeli, doğruluğu, dürüstlüğü, adaleti örnek almalarını tembihlemiş; saygın, prestijli, toplum tarafından sevilen ve saygı duyulan bir kişilik olmaları yönündeki ilkeleri aşlamıştır.

Teşkilat; kaliteli üretim, helal kazanç sağlama, kendine yettiği kadar kazancı alıp artı kalanı her iş koluna ait olan orta sandıklara bağışlaması yönündeki anlayışı belirli dönemlerde toplanan zaviyelerde ifade etmiştir. Üreticilerin, bazı dönemlerde yaşayabilecek oldukları maddi ve manevi yönden krizleri bu sandıklardan talep edebileceklerinin garantisini vermiş olan teşkilat, sosyal refahın sağlanmasında sosyal güvenlik unsuru olmuştur. Üreticilerin rahat yaşam sürebilmeleri için bu sandıkların varlığı büyük önem kazanmaktadır. Üretici kazancının artı kalanını bu sandıklara verir, zor durumunda olan, müşkül durumlara düşen kişilere bu sandıktan yardım desteği sağlanırdı.

Tefeci ve aracı kurumlardan üreticileri korumak amacıyla, imece yöntemi ile bir dayanışma görevi üstlenen bu sandıklara, sadece üreticilerden toplanan paralar değil, zekât, fitre, adaklık kurban gibi dini vecibelerini yerine getiren varlıklı kişilerin kazançları da eklenmekte ve bu yardım paraları ayrı bir sandıkta toplanmaktadır. Üretim yapmak isteyen, ticari açıdan gelişim sağlamayı düşünen ve darlık durumunu rahatlatılmak için para talep eden esnafa ise; orta sandık fonunda birikmiş olan paradan destek sağlanırdı. Bu sandıklarda üreticinin, İpotek, kredi, çek, senet, aracılık gibi finansal işlemleri sağlayabilmesi için borç para verilmekte idi. Verilen bu borç paranın %1 oranında nemali olarak geri ödemesinin yapılması zorunluymdu. Dolayısıyla, orta sandıklar üreticinin zor zamanlarında borç tedariki açısından önemli olmuştur. Ahilik ve Lonca Teşkilatlarında üreticiler borç para bulmak amacıyla finansman desteğini orta sandıklardan sağlarken; günümüzde bu görevi farklı maliyetlere katlanmak şartıyla bankacılık ve sigortacılık sektörünün yerine getirdiği görülmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir – Y.Y.; Tasarım – Y.Y.; Denetleme – Y.Y.; Kaynaklar – G.K.; Veri Toplanması ve/veya İşlenmesi – G.K.; Analiz ve/veya Yorum – Y.Y., G.K.; Literatür Taraması – G.K.; Yazıyı Yazan – Y.Y., G.K.; Eleştirel İnceleme – Y.Y.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Concept – Y.Y.; Design – Y.Y.; Supervision – Y.Y.; Resources – G.K.; Materials – G.K.; Data Collection and/or Processing – G.K.; Analysis and/or Interpretation – Y.Y., G.K.; Literature Search – G.K.; Writing Manuscript – Y.Y, G.K.; Critical Review – Y.Y.

Declaration of Interests: The authors have no conflict of interest to declare.

Funding: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

- Akbaş, H. E., Bozkurt, S., & Yazıcı, K. (2018). Osmanlı Devleti'nde Lonca Teşkilatı Yapısı ve Yönetim Düşüncesi ile Karşılaştırılması. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi, Özel Sayı*, 165-202.
- Akgül, D. (2017). Ahilik Kültüründeki Etik İlkelerin Günümüz İşletmelerine Yansımaları: Eskişehir Örneği. *Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 1(1)*, 8-26.
- Akgündüz, M. (2014). Ticarî Hayatta Kardeşliği Esas Alan Ahilik Teşkilatı. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 19*, 9-18.
- Andaç, F. (1994). Osmanlı Dönemi'nde Ahilik Teşkilatı. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 11*, 1.
- Arslan, H. (2015). Ahilik Teşkilatı'nın Sosyo-İktisadi Yapısı ve Örneklik Değeri. *Akademik Bakış Dergisi, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, 248-271*.
- Aydemir, M. (2019). Osmanlı Küçük İşletme Grupları Olarak Ahilik: Tarihsel Bir Değerlendirilmesi. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 20(2)*, 1-18.
- Ayış, M, Ş. (2019). Anadolu'nun İslamlaşmasında Ahi Evren ve Ahiliğin Rol Modelliği. *BÜİFD, 13(1)*, 91-116.

- Bayram, S. (2012). Osmanlı Devleti'nde Ekonomik Hayatın Yerel Unsurları: Ahilik Teşkilâtı ve Esnaf Loncaları. *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 27, 81-114.
- Bilgili, İ. (2018). Ahi Evran'ın Letafı'yla-Gıyasiye Eseri ve Değerlendirmesi. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 45, 75-94.
- Cora, İ. (2017). Örgütlerin Yönetimi Açısından Ahilik Örgütüne Genel Bir Bakış; Tarihi Bir Araştırma. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(16), 1-15.
- Demirpolat, A., & Akça, G. (2004). Ahilik ve Türk Sosyo-Kültürel Hayatına Katkıları. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 15, 355-376.
- Doğan, H. (2006). The Search of Tacit Knowledge in Akhism Culture. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 22-38.
- Durak, İ. (2016). Sosyal Girişimcilik ve Ahilik Teşkilatı: Teorik Çerçeve. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 47, 101-120.
- Durak, İ., & Yücel, A. (2010). Ahiliğin Sosyo-Ekonomik Etkileri ve Günümüze Yansımaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), 151-168.
- Ecer, A. V. (2001). Ahmed Yesevi Dervishi Ahi Evren ve Kayseri'de Ahilik. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(11), 1-18.
- Esmer, Y., & Alan, M. A. (2018). *Ahilik Teşkilatı'nda Kalite Yönetim Anlayışı*. 2. Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi. 7-8 Aralık 2018. Antalya. 495-506.
- Genç, M. (2000). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Devlet ve Ekonomi*, Ötüken, 11. Basım.
- Gök, G. (2018). Ahilikte Tüketicinin Korunması. *Kesit Akademi Dergisi*, 13, 313-321.
- Günay, A. (2003). *Ahilik'te Mesleki ve Sosyal Dayanışma*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gündüz, A. Y., Kaya, M., & Aydemir, C. (2012). Ahilik Teşkilatında ve Günümüz Tüketicilerin Korunmasına Yönelik Çalışmalar Üzerine Bir Değerlendirme. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, XIV(II), 37-54.
- Gürün, F., & Koçak, O. (2005). Ahilik Geleneğinin Günümüzde Sosyal İçerme Politikalarına Olabilecek Katkıları. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 4(8), 126-143.
- Karatop, B., & Kubat, C. (2018). Ahiliğin Türk Kalite Yönetim Sistemine Etkisi. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 13(1), 351-368.
- Kavi, E. (2015). Ahilik Kurumu ve Günümüz Çalışma Yaşamındaki Psikolojik Sorunlara Yönelik Çözümler. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 4(8), 102-117.
- Keleş, B. (2017). Ahiliğin İdari ve Mesleki Yapısına Genel Bir Bakış. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 117(231), 137-156.
- Marşap, A., & Keskin, N. (2011). Ahiliğin Dünü ve Bugünü (Denizli Örneği). *International Online Journal of Educational Sciences*, 3(1), 370-394.
- Özdemir, R. (2017). Tarihte Tüketici Haklarına Yönelik Yapılan İlk Kanun: Kanunname-i İhtisab-ı Bursa. *Mecmua. Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 1-16.
- Öztürk, N. (2015). Ahilik Teşkilatı ve Günümüz Ekonomisi, Çalışma Hayatı ve İş Ahlakı Açısından Değerlendirilmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7, 1-12.
- Şen, M. (2002). Osmanlı Devleti'nde Sosyal Güvenlik Ahi Birlikleri Loncalar ve Vakıflar. *Çimento İşveren*, 16(6), 18-40.
- Temel, H. (2007). *Ahilik Teşkilatının Halkın Eğitim ve Öğretimindeki Rolü*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ülger, B., & Ülger, G. (2005). Akhism as a Non-Governmental Association Model in the History of the Turkish Nation and an Assessment of Today's Business Ethics: A Relationship or a Contradiction? *Journal of Human Values*, 11(1), 49-61.
- Yıldız, H. (2012). Hacı Bektaş Veli ile Ahi Evran İlişkisi. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 61, 187-206.
- Yüksel, A. N., & Göksel, A. (2020). Bölgesel Kümelenme Örneği Olarak Ahilik Teşkilatı. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(3), 794-812.
- Yüksel, M. B. (2017). Temel Dinamikleri Açısından Fütüvvet ve Ahiliğin Kur'ani Referansları. *Tefsir Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 270-311.

Structured Abstract

Ahi Evran established the Ahi Organization to improve the financial situation of the people and to enable them to have jobs. The first job started with the organization of shoe and leather tradesmen. In a short time, he gained respect by having a great reputation for his superior skill and accuracy. Ahi Evran also established the Ahi Organization in order not to let Turkish youth sit idle, to be affected by various bad currents, and to contribute to the military power needed by the state. This organization had a multifaceted social structure. Ahi system is a harmonious combination of morality, art and hospitality. The aim of the Ahi Organization was to establish good and solid relations between the rich and the poor, the producer and the consumer, the labor and the capital, the public and the state, and to achieve this goal through a well-founded organizational structure and a deep-rooted education system. In order to become an Ahi, some training is required. The institution that provides this training is called "Ahi Ocağı". This stove is so equipped that; Those who leave become both the best masters in their profession and an exemplary person with their morals, virtues and attitudes. Starting from apprenticeship, which is the lowest level on the steps of his profession, he slowly climbs towards mastery by maturing with experiences. His relationship with his master is based on love and respect. Purpose of this; It is to earn halal income with the light of one's eyes, without support from anyone else, and to gain the consent of Allah with the prayers he will receive by doing his job in the best way.

In the Ottoman state, there were professional organizations that continued the idea of Ahi-order for many years. These organizations have established solidarity funds that provide in-kind and cash aid for their members and family members, taking into account some social risks that may occur such as birth, death, illness, starting a business, marriage, and unemployment. There were aid boxes called middle chests owned by each ahi union. Through these aid funds, the organization provided social security to its members, protected its members from moneylenders and supplied them with raw materials. Adopting the moral and economic understanding of the Ahi organization, it has created working conditions that will ensure the integration of artisans with their work, and the work is enjoyable. It is seen that the best example of this responsibility is provided to the producer through the Intermediate Funds, by helping to support the producer financially, by adopting the values of social character, solidarity and honesty. Earnings more than the producer's needs were collected in this chest. All the material and moral needs of the producer were provided by applying to the Sheik of Tradesmen who managed the chest. Expenses of the producer such as fire, death, sickness; Individuals who did not have an economic situation, did not earn enough, who wanted to open a new production place or who would open a shop in the transition from journeyman to master were financed from these funds as a loan. The producer would relieve this bottleneck process with the support of the middle ballot boxes.

In this study; Considering the size of the values of the Ahi organization, it is focused on providing funding support against the financial crises that the producer has experienced in some periods and the applicability of this process in today's organizations. In this framework, it is aimed to evaluate the obligation of protecting the producer and finding financial resources in the Akhism system. In this organization, the producer's support to find financing was provided by the funds called the Middle Chest. Funds accumulated as loans in the chest and cash money set aside for aid were followed in separate accounts. The cash accumulated in the middle chests was given to the tradesmen who needed money or who wanted to develop their art and trade with 1% interest. In addition, the funeral expenses of the poor tradesmen who passed away were covered here. Thus; the middle ballot box was used as a kind of unemployment insurance fund. Among the tradesmen, help was provided to the poor, the weak, the disabled and the sick. The raw materials required for the tradesmen were purchased through the union and distributed to the members. After the cost of the purchased goods was paid from the Central Chest, the distribution was made and the cost of the goods was collected from the tradesmen. In the light of this information, we can see that the producer tries to find financing in cases of financial and moral crisis that he has experienced in certain periods, with the support of the middle funds he applied to in the Ahi Organization.